

Fernando Pessoa

Η ΩΡΑ ΤΟΥ ΔΙΑΒΟΛΟΥ ΚΑΙ ΑΛΛΑ ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ

Είσαγωγή - Μετάφραση - Σημειώσεις

Μαρία Παπαδήμα

Fernando Pessoa

GUTENBERG

Fernando Pessoa

Η ΩΡΑ
ΤΟΥ ΔΙΑΒΟΛΟΥ
ΚΑΙ ΑΛΛΑ ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ

Είσαγωγή - Μετάφραση - Σημειώσεις

Μαρία Παπαδήμα

Εικονογράφηση

Γιάννης Τζερμιάζ

GUTENBERG

Ἀθήνα 2018

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ἡ ἄλλη πλευρά τῶν πραγμάτων

[9]

Ἡ ὥρα τοῦ Διαβόλου

[23]

Ὁ ἐρημίτης τοῦ Μάγου Βουνού

[57]

Ἡ διαστροφὴ τοῦ Μακρινού

[83]

ΒΓΗΚΑΝ ἀπὸ τὸν σταθμό, καὶ τότε ἐκείνη εἶδε μὲ ἐκπληξή ὅτι βρισκόταν στὸν δρόμο ὅπου ἔμενε, λίγα βήματα ἀπὸ τὸ σπίτι της. Κοντοστάθηκε. Κατόπιν γύρισε πίσω της γιὰ νὰ ἐκφράσει τὴν ἐκπληξή της στὸν συνοδό της· ἀλλὰ πίσω της δὲν ὑπῆρχε κανεὶς. Δὲν φαινόταν παρὰ ὁ δρόμος, σεληνιακὸς καὶ ἔρημος, ὅπου κανένα κτίριο δὲν μπορούσε νὰ εἶναι ἢ νὰ μοιάζει μὲ σιδηροδρομικὸ σταθμό.

Ζαλισμένη, νυσταγμένη, ἀλλὰ ἐσωτερικὰ σὲ ἐγρήγορση καὶ ἀνήσυχη, προχώρησε μέχρι τὸ σπίτι της. Ἄνοιξε τὴν πόρτα καὶ μπῆκε· ἀνέβηκε τὶς σκάλες· στὸν ἐπάνω ὄροφο συνάντησε, ἀκόμα ξύπνιο, τὸν ἄντρα της. Διάβαζε στὸ γραφεῖο του καὶ ὅταν μπῆκε, ἄφησε τὸ βιβλίο του.

«Λοιπόν;» τὴ ρώτησε.

Κι ἐκείνη:

«Περάσαμε πολὺ ὥραϊα. Ἡ γιορτὴ εἶχε πολὺ ἐνδιαφέρον».

Καὶ πρόσθεσε πρὶν τὴ ρωτήσῃ:

«Κάποιοι πού ήταν μαζί μου στὸν χορὸ μὲ ἔφεραν μὲ τὸ αὐτοκίνητο ὡς τὴν ἀρχὴ τοῦ δρόμου. Δὲν θέλησα νὰ μὲ συνοδεύσουν μέχρι τὴν πόρτα. Ἐπέμεινα νὰ κατέβω ἐκεῖ. Πόσο κουρασμένη νιώθω!»

Ἵστερα κάνοντας μιὰ κίνηση πού ἔδειχνε τὴ μεγάλη τῆς κούραση καὶ ξεχνώντας νὰ τὸν φιλήσει, πῆγε νὰ ξαπλώσει.

Ὁ γιὸς τῆς, ὅταν γεννήθηκε, ἔμοιαζε ἀπολύτως φυσιολογικός, ἀλλὰ δὲν ἄργησε νὰ φανεῖ ὅτι ἐπρόκειτο γιὰ ἰδιοφυΐα. Τὰ ποιήματά του ἔχουν ἓνα ὕψος παράξενο καὶ σεληνιακό. Τὰ διαπνέει ἓνας πόθος γιὰ ὑψηλὰ πράγματα, ἴδιος μὲ τὸν πόθο πού ἐνέπνευσε ἐκεῖνον, πού μιὰ μέρα, σὲ κάποια προηγούμενη ζωὴ του, πέταξε πάνω ἀπ' ὅλες τὶς πολιτεῖες τῆς γῆς. Τοὺς στίχους του διατρέχει ἓνα ὄραμα μεγάλων γεφυριῶν, ἀνεξήγητο ἀπὸ τὶς μέχρι τώρα ἐμπειρίες του. Καὶ μιὰ φορά, σ' ἓνα ποίημα πού ἔγραψε σὰν σὲ ὄνειρο, λέει ὅτι κάτι μέσα του δοκίμασε τὸν πειρασμό, σὰν τὸν Χριστό, ἐκεῖ ψηλά, ἀπ' ὅπου βλέπει κανεὶς ὁλόκληρο τὸν κόσμο.

Κάτω, σὲ μιὰ ἀπόσταση τόσο μεγάλη πού δὲν τὴ χωράει ὁ νοῦς, φαίνονταν, σὰν διάσπαρτα ἄστρα, μεγάλες κηλίδες φωτός — τὸ δίχως ἄλλο πόλεις τῆς γῆς. Ὁ Διάβολος τῆς τὶς ἔδειξε. «Εἶναι οἱ μεγάλες πολιτεῖες τοῦ κόσμου: αὐτὸ εἶναι τὸ Λονδίνο» — καὶ ἔδειξε μιὰ πόλη κάτω μακριά. «Αὐτὸ εἶναι τὸ Βε-

ρολίνο», και έδειξε μια άλλη. «Κι αυτό έκει είναι τὸ Παρίσι. Είναι κηλίδες φωτὸς μέσα στὸ σκότος, κι εμεῖς, στὸ γεφύρι αὐτό, περνᾶμε ψηλὰ ἀπὸ πάνω τους, προσκυνητὲς τοῦ μυστηρίου καὶ τῆς γνώσης».

«Τί φοβερό καὶ ἐξάισιο θέαμα! Τί είναι ὅλο αὐτὸ ἐκεῖ κάτω;»

«Αὐτό, κυρία μου, είναι ὁ κόσμος. Ἀπὸ ἐδῶ, μετὴν προτροπὴ τοῦ Θεοῦ, ἔβαλα σὲ πειρασμὸ τὸν Υἱό Του, τὸν Ἰησοῦ. Ἀλλὰ χωρὶς ἀποτέλεσμα, ὅπως τὸ περίμενα, γιατί ὁ Υἱὸς ἦταν πιὸ μνημένος ἀπὸ τὸν Πατέρα καὶ βρισκόταν σὲ ἄμεση ἐπαφὴ με τοὺς Ἀνωτέρους Ἀγνώστους τοῦ Τάγματος. Ἦταν μιὰ δοκιμασία, ὅπως λέγεται στὴ γλώσσα τῆς μύησης, καὶ ὁ Ὑποψήφιος ἀνταποκρίθηκε ἐπιτυχῶς».

«Δὲν καταλαβαίνω καλά. Ἀπὸ ἐδῶ, στ' ἀλήθεια, βάλατε σὲ δοκιμασία τὸν Χριστό;»

«Ναί. Είναι σαφὲς ὅτι ἐκεῖ πού σήμερα ὑπάρχει μιὰ ἀπέραντη πεδιάδα ὑπῆρχε τότε ἓνα βουνό. Καὶ στὴν ἄβυσσο παρατηροῦνται γεωλογικὰ φαινόμενα. Ἀπὸ δῶ πού περνᾶμε ἦταν ἡ κορφὴ του. Τὸ θυμᾶμαι πολὺ καλά! Ὁ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου με ἔδιωξε πιὸ πέρα καὶ ἀπὸ τὸν Θεό. Ὑπάκουσα γιατί ἦταν τὸ καθῆκον μου, ἡ συμβουλὴ καὶ ἡ διαταγὴ τοῦ Θεοῦ. Τὸν ἔβαλα σὲ δοκιμασία με ὅ,τι ὑπῆρχε. Ἄν εἶχα ἀκολουθήσει τὴ δική μου γνώμη, θὰ τὸν δοκίμαζα με ὅ,τι δὲν είναι δυνατὸ νὰ ὑπάρχει. Ἴσως ἡ

ίστορία τοῦ κόσμου γενικῶς, καὶ τῆς χριστιανικῆς θρησκείας εἰδικῶς, νὰ ἦταν διαφορετικές. Ἀλλὰ τί μπορεῖ νὰ κάνει ὁ Θεὸς ποὺ δημιούργησε αὐτὸν ἐδῶ τὸν κόσμο, καὶ ὁ ἐπαρχιώτης Διάβολος ποὺ εἶμαι ἐγώ, ἐνάντια στὴ δύναμη τοῦ Πεπρωμένου, ποὺ εἶναι ὁ ἀνώτατος ἀρχιτέκτονας ὅλων τῶν κόσμων;»

«Ἀλλὰ πῶς εἶναι δυνατὸ νὰ ὑποστηρίξουμε κάτι καὶ ταυτόχρονα νὰ τὸ ἀρνούμαστε;»

«Εἶναι ὁ νόμος τῆς ζωῆς, καλὴ μου κυρία. Τὸ σῶμα ζεῖ γιατί ἀποσυντίθεται, ὅχι ὅμως ἐντελῶς. Ἄν δὲν ἀποσυντίθετο ἀνὰ πᾶσα στιγμή, θὰ ἦταν ὀρυκτό. Ἡ ψυχὴ ζεῖ γιατί βρίσκεται συνεχῶς ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ πειρασμοῦ, παρότι ἀνθίσταται. Ὅτιδῆποτε ζεῖ ἐναντιώνεται σὲ κάτι. Καὶ ἐγὼ εἶμαι αὐτὸς πρὸς τὸν ὁποῖο ἐναντιώνονται τὰ πάντα. Ἀλλὰ, ἂν δὲν ὑπῆρχα, τίποτα δὲν θὰ ὑπῆρχε, γιατί δὲν θὰ ὑπῆρχε κάτι στὸ ὁποῖο νὰ ἐναντιωθεῖ κανεὶς, ὅπως τὸ περιστέρι τοῦ μαθητῆ μου τοῦ Κάντ, τὸ ὁποῖο ἐπειδὴ πετάει εὐκόλα στὸν ἐλαφρὸ ἀέρα, θεωρεῖ ὅτι θὰ μποροῦσε νὰ πετάξει καλύτερα στὸ κενό».

«Ἡ μουσικὴ, τὸ σεληνόφως καὶ τὰ ὄνειρα εἶναι τὰ μαγικά μου ὅπλα. Ὡστόσο ὡς μουσικὴ δὲν πρέπει νὰ νοεῖται μόνο ἡ μουσικὴ ποὺ παίζεται, ἀλλὰ κι ἐκείνη ποὺ δὲν θὰ παιχθεῖ ποτέ. Οὔτε καὶ ὡς σεληνόφως πρέπει νὰ νοεῖται αὐτὸ ποὺ προέρχεται ἀπὸ τὴ σελήνη καὶ κάνει τὰ δέντρα νὰ φαίνονται μεγαλύτερα.

Υπάρχει κι άλλο σεληνόφως, πού δὲν τὸ ἐξουδετε-
ρώνει οὔτε κι ὁ ἥλιος, καὶ σκοτεινιάζει κατα-
μεσήμερο αὐτὸ πού τὰ πράγματα παριστάνουν ὅτι
εἶναι. Μόνο τὰ ὄνειρα εἶναι πάντοτε αὐτὸ πού εἶναι.
Εἶναι ἐκεῖνο τὸ μέρος τοῦ ἑαυτοῦ μας ὅπου γεννηθή-
καμε καὶ ὅπου εἴμαστε πάντοτε ἐμεῖς, ὁ ἑαυτός μας».

«Ἀλλά, ἂν ὁ κόσμος εἶναι δράση, πῶς γίνεται καὶ τὸ
ὄνειρο ἀποτελεῖ μέρος τοῦ κόσμου;»

«Εἶναι γιατί τὸ ὄνειρο, καλὴ μου κυρία, εἶναι
δράση πού ἔγινε ἰδέα, καὶ γι' αὐτὸν τὸν λόγο διατη-
ρεῖ τὴ δύναμη τοῦ κόσμου ἀπορρίπτοντας τὴν ὕλη,
δηλαδή τὸ νὰ ὑπάρχει κανεὶς μέσα στὸν χῶρο. Μή-
πως δὲν εἶναι ἀλήθεια ὅτι μέσα στὸ ὄνειρο εἴμαστε
ἐλεύθεροι;»

«Ναί, καὶ τί θλίψη νὰ ξυπνάει κανεὶς...»

«Ὁ καλὸς ὄνειροπόλος δὲν ξυπνᾷ. Δὲν ξύπνησα
ποτέ. Ὁ ἴδιος ὁ Θεὸς πιστεύω πῶς κοιμᾶται διαρ-
κῶς. Μοῦ τὸ εἶπε κάποτε...»

Ἐκείνη τὸν κοίταξε ἀναριγώντας καὶ ξαφνικὰ
ἐνίωσε φόβο, ἓνα συναίσθημα ἀπὸ τὰ κατὰβαθα τῆς
ψυχῆς της πού ποτέ της δὲν εἶχε δοκιμάσει.

«Μὰ ἐπιτέλους, ποιὸς εἶστε; Γιατί εἶστε ἔτσι
μεταμφιεσμένοι;»

«Θὰ ἀπαντήσω μὲ μία μόνο ἀπάντηση καὶ στίς
δύο ἐρωτήσεις σας. Δὲν εἶμαι μεταμφιεσμένος».

«Πῶς;»

«Καλή μου κυρία, εἶμαι ὁ Διάβολος. Ναί, εἶμαι ὁ Διάβολος. Ἀλλὰ μὴ μὲ φοβάστε, μὴν τρομάζετε».

Καὶ μὲ μιὰ τρομαγμένη ματιά, στὴν ὁποία κρυφόκαιγε μιὰ πρωτόγνωρη ἡδονή, ἐκείνη ἀναγνώρισε ξαφνικά πῶς ἦταν ἀλήθεια.

«Εἶμαι πράγματι ὁ Διάβολος. Μὴν τρομάζετε, γιατί εἶμαι στ' ἀλήθεια ὁ Διάβολος, καὶ γι' αὐτὸ δὲν κάνω κακό. Ὅρισμένοι μιμητές μου, στὴ γῆ καὶ πάνω ἀπὸ τὴ γῆ, εἶναι ἐπικίνδυνοι, ὅπως ὅλοι οἱ ἀντιγραφεῖς, γιατί δὲν γνωρίζουν τὸ μυστικὸ τῆς ὑπαρξῆς μου. Ὁ Σαίξπηρ, τὸν ὁποῖο ἐνέπνευσα πολλές φορές, μοῦ ἀπένειμε δικαιοσύνη: εἶπε ὅτι εἶμαι κύριος. Γι' αὐτὸ ἡσυχάστε: εἴστε μὲ καλὴ παρέα. Εἶμαι ἀνίκανος νὰ προσφέρω μιὰ λέξη, νὰ κάνω μιὰ χειρονομία ποὺ θὰ πρόσβαλλε μιὰ κυρία. Ἀκόμη κι ἂν δὲν μοῦ τὸ ὑπαγόρευε ἡ ἴδια μου ἡ φύση, θὰ μοῦ τὸ ἐπέβαλλε ὁ Σαίξπηρ. Ἀλλά, πραγματικά, δὲν εἶναι ἀπαραίτητο.

» Ὑπάρχω ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τοῦ κόσμου καὶ ἤμουν ἀνέκαθεν εἴρων. Ἀλλά, ὅπως θὰ γνωρίζετε, ὅλοι οἱ εἴρωνες εἶναι ἀκίνδυνοι, ἐκτὸς κι ἂν θέλουν νὰ χρησιμοποιήσουν τὴν εἴρωνεία γιὰ νὰ ὑπαινιχθοῦν κάποια ἀλήθεια. Ἐγὼ ποτὲ μου δὲν ἰσχυρίστηκα ὅτι θὰ πῶ τὴν ἀλήθεια σὲ κανέναν — ἀφενὸς γιατί δὲν χρησιμεύει σὲ τίποτα, καὶ ἀφετέρου γιατί δὲν τὴ γνωρίζω. Κι οὔτε ὁ μεγαλύτερος ἀδελφός μου, ὁ παντοδύναμος Θεός, πιστεύω πῶς τὴ γνωρίζει. Ἀλλὰ αὐτὰ εἶναι οἰκογενειακὲς ὑποθέσεις.